

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

DEKLARACIJA: BOJ PROTI PREKARNOSTI

Trg dela je vedno bolj prekaren. Fleksibilizacija trga dela in varčevalni ukrepi kot posledica zadnje ekonomsko-finančne krize, so trg dela spremenile. Atipične oblike dela že več let izpodrivajo redne zaposlitve, poleg tega pa se pojavljajo t. i. nove oblike dela. Varne, trajne in dostojne zaposlitve za vedno več delavk in delavcev postajajo zgolj utopija, ne pa realnost.

Negotove, slabše plačane, nedostojne oblike dela imajo negativne posledice na delavke in delavce, kar se kaže predvsem v slabšem dostopu oz. nedostopu do osnovnih delavskih in socialnih pravic, do slabše socialne varnosti, slabšem ekonomskem in socialnem položaju delavk in delavcev, negativno vplivajo na njihovo duševno in fizično zdravje, hkrati pa na stežaj odpirajo vrata diskriminaciji in kršitvam osnovnih delavskih in socialnih pravic. Istočasno se negativne posledice odražajo tudi širše v družbi, na vseh ostalih podsistemih družbe, tako na davčnem področju, (ne)stabilnosti pokojninskega sistema, zdravju in upadu delavskih standardov.

Prekarnost še vedno najbolj negativno prizadene mlade in ženske. Vendar, če je včasih prekarnost prevladovala predvsem med mladimi in med "svobodnjaškimi" poklici, se danes razširja med vse sektorje in na vse starostne skupine. Prekarnost enih zmanjšuje delavske standarde za vse.

Boj proti prekarnosti na trgu dela je bila in ostaja politika mnogih slovenskih vlad. Na tem področju je bilo opravljenih več raziskav ter posvetov. Med njimi:

- Dokument: *Za dostojno delo* (MDDSZEM, marec, 2016)
- Posvet: *Naslovimo prekarnost za boljši jutri* (Državni svet, 19. april, 2019)
- Konferenca: *Nacionalna konferenca o odpravi prekarnosti* (Inštitut za študije prekariata, maj, 2019)
- Analiza MAPA: *Multidisciplinarna analiza prekarnega dela – pravni, ekonomski, socialni in zdravstveno varstveni vidiki* (Pravna fakulteta UL, marec, 2020)

Tudi trenutna Vlada RS je v koalicijsko pogodbo zapisala:

“Vlada bo s ciljem odprave prekarnosti in zagotavljanja odgovornega dela v sodelovanju s stroko in civilno družbo pripravila strategijo, standarde prekarnosti in ukrepe za odpravo prekarnosti. Vlada bo nemudoma prevzela koordinacijo priprav in nadzor nad izvajanjem ukrepov zoper prekarnost ter pripravila strategijo z jasnimi časovnimi roki za izvajanje ukrepov za odpravo prekarnosti. Javni sektor bomo postavili za pozitiven zgled in v njem v čim krajšem času v skladu s pripravljeno strategijo odpravili prekarnost, in sicer tam, kjer obstaja redna potreba po rednem delu ukinila outsourcing. Na podlagi evalvacije negativnih učinkov študentskega dela, bomo pripravili ustrezne korekcijske ukrepe in po

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

potrebi ciljno usmerili inšpekcijske ukrepe. Preučili bomo možnost in praktične posledice redefinicije delovnega razmerja v Zakonu o delovnih razmerjih, in sicer na način, da se dlje časa trajajoča ekonomska odvisnost od enega delodajalca določi kot opredelilni element delovnega razmerja.”

Današnja Konferenca **“Stop prekarnosti, čas je za dostojno delo!”** naslavlja prekarnost iz celostne perspektive in predlaga ukrepe, ki bi odpravili ali vsaj zaježili prekarnost na trgu dela. Temelji na ukrepih, ki jih je predstavila *“Multidisciplinarna analiza prekarnege dela – pravni, ekonomski, socialni in zdravstveno varstveni vidiki (MAPA 2020)”*, dopolnjenih s priporočili, ki so jih predlagali mladi v sklopu posvetov, ki smo jih organizirali na Sindikatu Mladi plus, kot tudi na zavezah Vlade RS zapisanih v Koalicijski pogodbi.

S to deklaracijo z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti začnemo skupni načrt za izboljšanje položaja delavk in delavcev na trgu dela. Načrt naslavlja vse akterje, da se že jutri zavežejo k izvajanju politik za boj proti prekarnosti.

Čas je, da predlagani ukrepi zaživijo tudi v praksi!

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

1. PRIKRITA DELOVNA RAZMERJA

Prikrito delovno razmerje je razmerje med delavcem in delodajalcem, ki se navzven prikazuje drugače, kot je v resnici, z namenom izničenja ali zmanjšanja zaščite, ki se zagotavlja delavkam in delavcem oziroma zaradi izogibanja plačila davkov in prispevkov. Redne zaposlitve se nadomešča s študentskim delom, samozaposlitvijo in pogodbami civilnega prava (avtorske pogodbe, podjemne pogodbe). Čeprav so navidezni npr. samozaposleni, študentje v resnici delavke in delavci, se jim delovnopravno varstvo ne priznava.

1.1. Ker je prikrita delovna razmerja težko prepoznavati v praksi in dokazovati delovno razmerje, naj se predlaga **drugačno definicijo delovnega razmerja**, ki bo omogočala jasno razmejitev med delom za naročnika in delovnim razmerjem.

1.2. Osnovna oblika dela je pogodba o zaposlitvi. **Vpelje naj se obrnjeno dokazno breme pri dokazovanju obstoja delovnega razmerja** (breme dokazovanja naj bo na strani naročnika/delodajalca).

1.3. Za učinkovitejše odkrivanje prikritih delovnih razmerij je potrebna **vzpostavitev sistematičnega usmerjenega nadzora in okrepitev delovne inšpekcije**. Potrebno je **vzpostaviti učinkovito medsebojno obveščanje različnih organov** (FURS, DURS, IRSD, sindikati, ...) ter zagotovitev možnosti učinkovite prekvalifikacije razmerja v delovno razmerje.

1.4. **Opusti naj se nerazumno kratek rok za uveljavljanje obstoja delovnega razmerja** (sedaj se namreč zakon tolmači, da je rok za uveljavitev 30 dni).

1.5. **V formalni izobraževalni sistem** (osnovne in srednje šole, fakultete, v mladinskih organizacijah) **naj se uvede izobraževanje mladih o delavskih in socialnih pravicah** ter kako prepoznati kršitve ter se jim zoperstaviti.

1.6. **Vzpostaviti je treba nadzorni organ, kamor se deponira pogodbe** (npr. ob prijavi v zdravstveno zavarovanje) **oz. pravne podlage za opravljanje dela preko atipičnih oblik dela**. Ta organ naj izvaja neodvisni nadzor nad temi pogodbami oz. pravnimi podlagami.

2. EKONOMSKO ODVISNE OSEBE

ZDR-1 ekonomsko odvisne osebe opredeljuje kot samozaposlene osebe, ki na podlagi pogodbe civilnega prava osebno, za plačilo, samostojno in dlje časa opravljajo delo v okoliščinah ekonomske odvisnosti ter same ne zaposlujejo delavcev. Ekonomska odvisnost pomeni, da takšna oseba najmanj 80 odstotkov svojih letnih dohodkov pridobi od enega naročnika. Pod tem pojmom je treba razumeti stanje odvisnosti

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

posameznika od dohodka, ki ga dobi od svojega, navadno edinega, naročnika del. Gre za osebe, pri katerih ni mogoče zaznati osebne podrejenosti v razmerju do naročnika, hkrati pa tudi sami ne nastopajo v vlogi delodajalca.

2.1. Preuči naj se možnost, da se status »ekonomsko odvisne osebe« črta iz zakona. Delovno razmerje opredeljuje tako osebna podrejenost kakor ekonomska odvisnost. Poseben status, ki ga opredeljuje zgolj ekonomska odvisnost delavke ali delavca, nujno povzroči to, da so kriteriji za ugotavljanje delovnega razmerja oslabiljeni. Poleg tega je za delavce način uveljavljanja tega statusa neustrezen in pravice, ki jih s priznanjem statusa pri delodajalcu pridobi, nesorazmerne s tveganji. Kot ugotavljajo študije, se s tem ukrepom ni izboljšal položaj ciljne skupine. Če se ta status črta, bo lažje zagovarjati kriterije za ugotavljanje delovnega razmerja, kot so zapisani v zakonu (ZDR-1).

2.2. V primeru, da se ohrani status "ekonomsko odvisne osebe", so potrebne spremembe na zakonodajnem področju, saj zaradi trenutno problematične pravne definicije prihaja do težav pri določanju ekonomske odvisnosti. Zato je z zakonodajo treba:

- bolj jasno opredeliti pojem ekonomske odvisnosti za lažjo in očitnejšo razmejitev od delovnega razmerja,
- opredeliti pojem samozaposlene osebe, pri kateri se lahko razvije ekonomska odvisnost,
- znižati delež prihodkov, ki določa ekonomske odvisnosti (sedaj 80 % dohodkov),
- in skrajšati obdobje za določitev ekonomske odvisnosti (npr. 3 mesece).

2.3. Zaradi pomanjkanja informacij mnoge ekonomsko odvisne osebe ne uveljavljajo statusa, zato je treba **ustrezno ozaveščati in informirati udeležence na trgu dela** o razlikah med enim in drugim pravnim položajem.

2.4. Treba je spremeniti postopek uveljavljanja ekonomske odvisnosti. Ekonomsko odvisne osebe se namreč bojijo negativnih odzivov njihovih naročnikov na morebitno uveljavljanje ekonomske odvisnosti:

- ekonomska odvisnost bi lahko bila ugotovljiva iz javnih evidenc plačilnega prometa samozaposlene osebe (AJPES, FURS),
- alternativa samouveljavitvi bi lahko bila določitev pristojnosti ustreznega državnega organa (denimo IRSD ali ZRSZ) za presojo vsebine konkretnega pravno-poslovnega razmerja.

2.5. Trenutno delovno in socialno sodišče nima pristojnosti za reševanje sporov v zvezi z ekonomsko odvisnostjo, zato je treba **določiti stvarno pristojnost specializiranega delovnega sodišča za reševanje sporov povezanih z ekonomsko odvisnostjo.**

2.6. Ekonomsko odvisne osebe trenutno nimajo urejenega predstavnštva svojih interesov, zato je **treba urediti sindikalno zastopstvo ekonomsko odvisnih oseb in sklepanje kolektivnih dogovorov.**

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

3. PREKARNOST V JAVNEM SEKTORJU

Prekarnost se pojavlja tudi v javnem sektorju, kjer je zelo prisoten t. i. outsourcing. Outsourcing, oz. najemanje delavcev in delavk od zunanjih izvajalcev, se najpogosteje uporablja za delo čiščenja, hišnikarskih storitev, varovanja in podobno, torej za storitve, po katerih obstaja stalna potreba. Delavci in delavke, ki so najeti prek zunanjega izvajalca, so pogosteje žrtve kršitev, praviloma prejemajo nižje plačilo za svoje delo, prav tako pa outsourcing za javne ustanove ni ekonomsko smotrno.

3.1. Vse trenutno out-sourcane delavce in delavke v javnem sektorju, za katere obstaja stalna potreba po delu, je treba zaposliti neposredno.

4. DELO PREK SPLETNIH PLATFORM

Platformna ekonomija oz. delo prek spletnih platform je zadnja leta vse bolj prisotno tudi v Sloveniji. Ozko gledano pod besedno zvezo platformno delo razumemo obliko dela, vzpostavljeno med delavcem oziroma delavko, ki opravlja določeno storitev, in platformnim podjetjem, ki deluje kot posrednik med uporabnikom storitve in delavcem. Platformna podjetja se večinoma predstavljajo kot "tehnološka podjetja", ki nudijo "nove oblike dela", s čimer se želijo izogniti odgovornosti do delavk in delavcev. Pod zavajajočo idejo svobodne izbire delovnega časa, delovnih navad in tudi plačila, se skriva jasna odvisnost in klasična podrejenost delavk in delavcev, ki delajo prek različnih prekarnih oblik dela, brez osnovnih delavskih in socialnih pravic. Platformna podjetja vzpostavljajo delovni proces in si prilaščajo presežno vrednost od dela, zato so nedvomno delodajalci in torej podvrženi slovenski delovnopravni zakonodaji. Vendar pa je nadzor na tem področju izjemno pomanjkljiv, zaradi česar prihaja do kršitev pravic in se je zaradi razvoja dela prek platform odprlo vrsto vprašanj in potreb po dodatni regulaciji.

4.1. Platformna podjetja se morajo prilagoditi nacionalni zakonodaji, ne pa se ji izmikati ali prek pritiskov na odločevalce izsiljevati spremembe nacionalnih zakonodaj (kot v primeru Uber). Tudi za platforme morajo veljati vsa pravila, ki veljajo za ostale delodajalce.

4.2. Potreben je ustrežnejši, specializiran in okrepljen inšpekcijski nadzor platformnega dela. Za izboljšanje delovanja delovne inšpekcije na področju platformnega dela, je treba urediti:

- izobraževanja in usposabljanja inšpekcijskih služb o digitalizaciji in pojavu različnih oblik platformnega dela ter njihovih značilnostih,
- ozaveščanje vseh deležnikov o pozitivnih vidikih zagotavljanja dostojnih delovnih pogojev in spoštovanja delavskih pravic platformnih delavcev,
- treba je dosledno priznavati status delavca, kadar obstajajo elementi delovnega razmerja.

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

4.3. Trenutno nimamo zakonske določitve platformnega dela, zato je potrebno dosledno spoštovanje trenutne zakonodaje in **dopolnitev zakonodaje, na način, ki bi uredil posebnosti platformnega dela,** vključno z naslednjimi določili:

4.3.1. Uzakonitev **domneve o obstoju delovnega razmerja** med spletno platformo in osebo, ki opravlja delo prek te spletne platforme.

4.3.2. Obrnjeno dokazno breme v primeru, da bi platforma želela dokazovati, da ne gre za delovno razmerje. Breme dokazovanja bi bilo s tem na strani platforme, kar bi delavke in delavce razbremenilo pritiska.

4.3.3. Minimalnimi standardi glede algoritmov, ki jih uporabljajo spletne platforme za izbiro, ocenjevanje, nadzor, prenehanje dela ipd. platformskih delavcev. Pri tem se mora zagotavljati, da algoritmi spoštujejo transparentnost, nediskriminatornost ter da ima predvsem pri odpovedi pogodbe delavka ali delavec pravico do kontakta z realno, fizično osebo.

4.3.4. Sindikalno delovanje in kolektivno pogajanje, med drugim tudi pravica sindikata do vstopa v virtualni »prostor« podjetja, do virtualnega dostopa do platformnih delavcev, do sindikalnega delovanja v virtualnem »prostoru«, vključno s posebnimi, novimi, dopustnimi oblikami stavke, varstvo zasebnosti ipd.

4.3.5. Potrebno je določiti specifičnosti glede plačila, delovnega časa itd. ter urediti odgovornost do tretjih oseb.

4.3.6. Zagotoviti učinkovit inšpekcijski nadzor, vključno z dostopom do virtualnega »prostora« – delovnega okolja in nadzorom nad njim.

5. ŠTUDENSKO DELO

Študentsko delo je začasno in občasno delo dijakinj, dijakov ter študentk in študentov, ki poteka na podlagi študentske napotnice. Študentsko delo zaradi manjše regulacije v primerjavi z delovnim razmerjem ostaja ena najbolj prožnih, če ne najprožnejša, oblika dela na slovenskem trgu dela. Kakor navajajo raziskave, sodna praksa ter izkušnje iz poslovne prakse, se posledice tega kažejo v številnih primerih, ko študentje opravljajo delo v razmerjih, ki niso začasna in občasna, ampak redna in stalna.

5.1. Študentsko delo v Sloveniji trenutno predstavlja t. i. socialni korektiv, ki nadomešča pomanjkljive politike oz. ukrepe za študente (štipendiranje, stanovanja in sociala). Zato je treba problem študentskega dela naslavlјati celostno ter ustvarjati pogoje, v katerih bodo študentje lahko študirali brez da morajo ob študiju delati. V prvi vrsti to pomeni **razvoj politik, ki omogočajo podeljevanje več in višjih štipendij in boljše dostopnost študentskih domov.**

5.2. Treba je spoštovati aktualno zakonodajo in zakonodajne spremembe, da se zagotavlja dostojni položaj študentov. **Okrepiti je treba nadzor nad izvajanjem varovalnih določb ZDR-1** (zlasti o odmorih in počitkih) ter za zagotavljanje varnih delovnih razmer po ZVZD-1.

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

5.3. Sprejeti je treba zakonodajo s področja evidentiranja delovnega časa, ki bi omogočila nadzor nad vključevanjem študentov v delovni proces. Največ kršitev na področju študentskega dela se pojavlja pri (ne)izplačevanju honorarjev za vse opravljene ure študentskega dela.

5.4. Vzpostavi naj se sodelovanje in vzajemno obveščanjem več pristojnih institucij (FURS, IRSD), s katerimi se naj uspešne odkriva in preprečuje kršitve in prikrita delovna razmerja.

5.5. Razširiti je treba pooblastila inšpektorata za delo za nadzor nad študentskim delom, saj je trenuten nadzor s strani inšpektorata neučinkovit.

5.6. Študentsko delo se naj prizna kot formalne delovne izkušnje, ki jih delodajalci zahtevajo pri zaposlovanju.

5.7. Preuči naj se možnost, da dejavnost posredovanja študentskega dela opravlja Zavod RS za zaposlovanje, ne pa zasebni posredniki. To naj se izvede samo v primeru, da ZRSZ zagotavlja primerne kadrovske in zmogljivostne kapacitete, učinkovit informacijski in elektronski sistem ter še naprej zagotavlja zalaganje honorarjev. S tem bi povečali nadzor in varnost na trgu študentskega dela ter privarčevali potrebna sredstva za financiranje potreb študentske populacije.

5.8. Določila kolektivnih pogodb, ki veljajo v določenih panogah in sektorjih, se naj razširijo tudi na študentsko delo.

6. AGENCIJSKO DELO

Agencijsko delo se opravlja v okviru delovnega razmerja, bistvena značilnost, po kateri se razlikuje od standardne zaposlitve, pa je v tem, da ne gre za dvostransko delovno razmerje med delavcem in delodajalcem, temveč za večstransko razmerje med delavcem, agencijo (formalnim delodajalcem) in uporabnikom (dejanskim delodajalcem). Tveganja za prekarnost je zato treba iskati zlasti v posebnostih, ki izhajajo iz tristranskega razmerja.

Glede agencijskega dela je identificirana visoka stopnja tveganja za prekarnost na področju varnosti zaposlitve, poklicne varnosti in zdravja, izobraževanja in usposabljanja ter dostopa do kolektivnih pravic in reprezentativnosti. Srednje visoka stopnja tveganja za prekarnost pa glede plačila, delovnega časa in socialne varnosti. Več kot polovica agencijskih delavcev je v kategoriji najslabše plačanih delavcev.

6.1. Na zakonski ravni je treba jasno razmejiti agencijsko delo od ponujanja storitev.

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

6.2. Ponovno je treba uvesti **zakonsko določeno najdaljše trajanje posamezne napotitve ter števila ponovnih napotitev istega delavca k istemu uporabniku** ali/in pogojevanje napotitve z obstojem zakonskih razlogov.

6.3. **Zakonska je treba določiti učinkovite kvote za omejitev ali prepoved uporabe agencijskega dela.** Zniža naj se sedanje kvote, odpravi izjeme, določi naj se dodatne posebne kvote in popolne prepovedi za posamezne posebej ranljive poklice, vrste del ali dejavnosti.

6.4. **Zakonsko je treba jasneje določiti domneve vzpostavitve delovnega razmerja med agencijskim delavcem in podjetjem uporabnikom kot učinkovite sankcije v primeru navideznih napotitev in drugih hujših kršitev zakonodaje.**

6.5. **Treba je okrepiti delovno inšpekcijo in zvišati učinkovitost inšpekcijskega nadzora.**

6.6. **Treba je okrepiti vlogo svetov delavcev in sindikatov** (večje informiranje, posvetovanje, možnost soglasja v zvezi z najemanjem in uporabo agencijskega dela).

6.7. **Treba je določiti obvezno uporabo načela enakega obravnavanja tudi za agencijske delavce v okviru čezmejnega opravljanja storitev.**

7. UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

7.1. **Država naj spodbuja zaposlovanje mladih za nedoločen čas.** Zavod za zaposlovanje naj za zaposlovanje mladih oz. iskalcev prvih zaposlitev omogoča subvencije ali oprostitev plačila prispevkov v primeru zaposlitve za nedoločen čas.

7.2. Z ukrepi aktivne politike zaposlovanja naj se **spodbuja in subvencionira zaposlitve mladih v organizacijah civilne družbe in v mladinskih organizacijah**, ki predstavljajo kadrovsko podhranjen sektor z ogromno potenciala za ustvarjanje novih delovnih mest.

7.3 **Država naj omogoči prehod iz javnih del v redno zaposlitev, predvsem tam kjer nastopa v vlogi delodajalca. Plačilo delavcev, ki opravljajo javna dela, naj se vrednoti vsaj na ravni minimalne plače.**

7.4. **Zavod RS za zaposlovanje naj vsem brezposelnim omogoči izobraževanje o njihovih delavskih in socialnih pravicah**, različnih oblikah dela ter o tem, kako prepoznati kršitve na trgu dela in kako v primeru kršitev ukrepati.

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

7.5. Med delodajalci je treba spodbujati kulturo dostojnega dela in jih ozaveščati o posledicah prekarnega dela.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti bo zaključke konference, vključno s to deklaracijo, uporabilo kot izhodišče za pripravo Strategije za odpravo prekarnosti, ki je predvidena tudi v koalicijski pogodbi. V pripravo strategije bo vključilo socialne partnerje ter druge relevantne predstavnice in predstavnike civilne družbe oz. strokovnjake in strokovnjakinje s tega področja.

Vlada Republike Slovenije bo v najkrajšem možnem času sprejela Strategijo za odpravo prekarnosti ter začela uresničevati v njej načrtovane ukrepe.

Čas je, da predlagani ukrepi zaživijo tudi v praksi!